

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1893 :
L 40:89 A /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:89 A

National Library
of Sweden

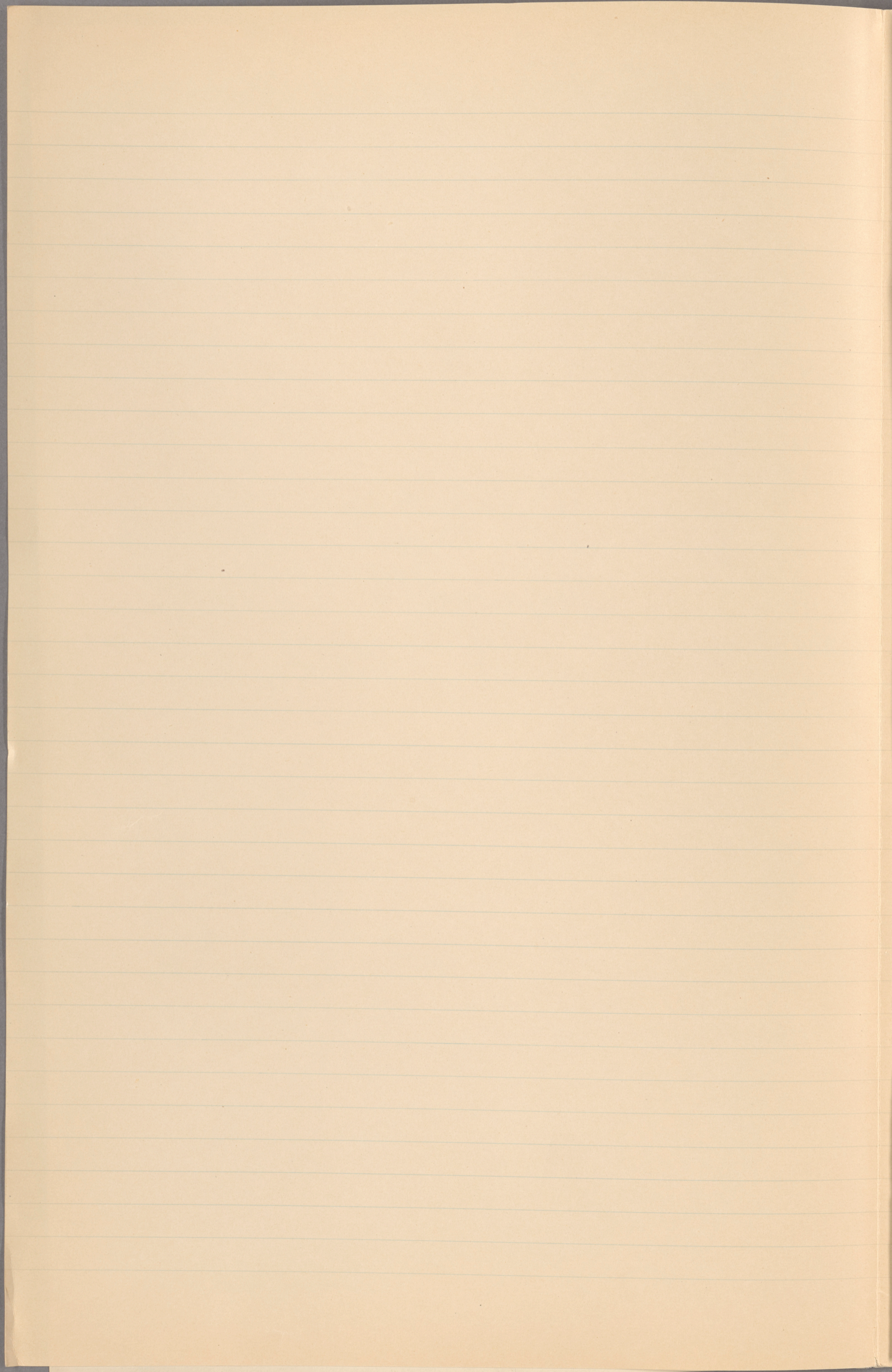
No 22.

Tisdagen den 25 April 1893.

Handwritten text, possibly a signature or name, centered on the page.

N° 22

25/4 1893

J en föregående föreläsning tyttades några ord om pastell-
maleriet, dess förtjänster och dess brister. Som oförlöslig konstverk
är pastellmaleriet ett barn af det 18de århundradet, man kan säga
den älsklingsbarn, i hvars utbildning i naturligt modern i själva händelse
sig själv. Tonen i de pastellens genom kuitligt blandade färger motvar-
de på det förträffligaste sätt smick- och puderstänkningen ä de
leprade originalen. Den lätta och genomgående tekniken harmoniserade
och vi vil med det intryck af behag, som ^{genom} ~~med de~~ dessa alla efter-
frägnades. Jag har redan en gång skrivit om venetianska målaren
Rosalba Carriera, som utbildade pastelltekniken i med sina alster
på det omrättet förvärfvade europeiskt rykte. Hennes framgång
lockade snart i närmast de franska konstnärerna in på samma fält. Många
af rococo-periodens finaste och mest arbetande äro i pastell. Ti ä,
af dem, De la Tour och Liotard, äro särskildt framträdande, emedan de
särskildt i pastellmålare gjorde sig ryktbara. Så äro svancken
Jensaf Lundberg som i nära 30 år vistades i Paris och ansees i en
af sin samtids främste i denna teknik.

Maurice de la Tour föddes år 1704 i St Quentin och afled där
år 1788. Han dök upp i Paris, just då Ros. Carriera der väckte uppe-
ende, i gjorde genast ett försök att på dela hennes lagrar, man miss-
lyckades på grund af sin ofullkomliga tekniken. En god vän rådde han
att egna ytterligare två år åt tekniken. Detta gjorde han och upp-
trädde ^{fridom} icke för änsin oföretligheten, förän han fullt invid i denna och
^{hade} grundligare inträngt i pastellmaleriets hemlighet. Men nu slog han
och vi med förvåning i bemärkan. Han gick icke längre i Rosalba Car-
rieras spår. Hon, liksom de flesta andra kvinnor, i. egnet sig åt
målarkonsten, målade lätt, älskligt, vakt och med en något ytlig
uppfattning. De la Tour åter följde med sina pastelltekniskt naturen in
i hennes alla ^{of} myggrar, återgaf hudfärg och stoffer med samma
vackelhetsinnan och uppstade med kraft och genialitet egendomlig-
heterna hos de personer, i. han porträtterde. Konstakademien gjorde han
år 1746 till sin ledamot, och beklänningsor requade öfver han. De la
Tour har målat nästan allt hos Paris då egde af beakta per-
sonlighet, från Konungen, drottningen i medelst Pompadour till abben,
målare, skådespelare i främigne borgare. Tolf af hans mest betydande

25/4.93.

pasteller, bland dem ett utmärkt porträtt af Bonaparte, finns i Louvrens pastellsamling. En annan i vidare större samling ägar museet i St Quentin, hans födelsestad. Äfven i Dresdenergalleriet i franska privata samlingar är de La Tour väl representerad. Han honorerades högt och varldt mycket rik. Ättio år gammal lemnade han Paris för att tillbringa sina återstående år i St Quentin, där han använde sin rikedom i människokärlighets hjärt i grundlade många välgörenhetsinrättningar. Han afled 84 år gammal.

Vår La Tour 1700-talets franska pastellmålare, med speciellt fransk ryktbarhet, vi ärfde däremot den i Paris till målare uppfostrade schweizaren Liotard. Rosalba Carriens europeiska ryktbarhet däriegenom, att han uppträdde i nästan alla Europas höfdestäder och öfver allt vann det bifall, s. han förhönde. Liotard föddes i Genève år 1702 och afled där år 1789. Utom i ^{Genève} Paris arbetade han i Paris, Rom, Venedig, Neapel, Wien, Konstantinopel, London, Amsterdam i andra städer. Konstantinopel hade han anlagt helkäggy i blifvit vi vru vid det, att han, när han åter kom inom de kristna samfolken gränser, han icke ville ^{mista} ~~af~~ det. Hans helkäggy väckte den allra största förväning, ty det fanns den tiden inom det civiliserade Europa icke en mans person, s. ej var lika stark om man, haka och kinder s. en ^{ung} flicka. Han betraktades om ett underdjur, förelodde folksamlingar, där han visade sig och kallades allmänt "den turkiske målaren." Fört när han blef kär och skulle gifta sig, offrade han på äktenskapets och hemfideus altar det förskräckliga skägget, s. kanske i sin närhet hade bidragit till att han icke blef ledamot af franska Konstakademien, s. för öfvert icke ville vota af några pastellmålare med det enda undantaget för La Tour.

N:o 280. Den pastell af Liotard, s. här i afb. vises, är världberömd under sitt namn "Chokoladfliskan i Wien". Den finns i Dresdenergalleriet och lika fint s. fint utförd. Liotard är i alla sina teffler en fink och älskvärd målare. Hans uppställning och konstteknik håller medelvägen mellan det vaka, inniga och svillande hos Rosalba Carriens och det fasta gedigna hos La Tour. I Amsterdam vitsmuseum är Liotard rikligt representerad. Där finnes 24 pasteller af hans hand. För öfvert arbetade han icke utelutande med pastellstift,

25/4. 93.

utan och i enalj i i andra tekniker.

På öfvergången mellan 1700-talet och vårt eget århundrade står
på sin tid berömd ² ~~en~~ i dag ^{Krinnilij} ~~gerne~~ ~~redd~~ ~~konstnär~~. Elisabeth Le Brun-
Vigée. Vigée är hennes fadersnamn. Hennes man, Le Brun, var konst-
handlare i Paris. Hennes porträtter i olja och pastell blef så berömda,
att den franska målarskildningen, s. stängt sin port för Liöten, öpp-
nade den för henne. Revolutionen fördröf fru Le Brun från Paris,
dessa bidrog till hennes rykte i franskyng, ty hon berättade nu många
hufvudsaker i målade där konungar, furstar, berömda män i dagens
skönhets. Hennes uppställning skildras om yttlig, men lätt och be-
haglig; hennes teknik s. Funn, man behaglig, äro den. Berömdt
är hennes porträtt af dr. Marie-Antoinette i Versailles, och en por-
trättgrupp af henne själv, i hennes dotter i Louvren. En afbildning
af denna tafel finnes här på bordet. Madame Le Brun-Vigée afled år
1842.

Landskapsmålare hade 1700-talet Frankrike inte många, men icke
en enda stor målar, om man ej ^{herdelits} vill räkna ~~franska~~ målaren Watteau
öpen till landskapsmålarna. De fleste härmade 1600-talet. Store land-
skapsmålare Poussin i Claude Lorraine, man på ett poetiskt, kärnt
och ryktigt sätt. En ^{andra} härmade Salvator Rosa, andra åter Jakob
Ruysdael. De bäste bland dem är måkända Claude Joseph Vernet,
förfadern till den bekante bataljmalaren Horace Vernet, s. afled 1869.
Claude J. Vernet född i Arignon 1714. Hans far var dekorationsmålare.
I ^{franska} ~~franska~~ Vernet har måladet ^{konst} pusch gått i arv genom minst 4 släktled.
Vernet vardt ledamot af akademien 1753 och afled i Paris revolutionsåret 1789.
Han målade ofta scener i berglandskap efter skizzer tagna i Rom omkring 1750,
men mest likväl i örtymmen, storm på hafvet, kustlandskap, havsutsikten. I
vår nationalmuseum finnes tillfälle att studera honom, ty det äro 6 vält goda befallor
af ^{Vernet} ~~han~~: en kust med ferytt i månneken, ett stormparti i solken, en havs
i aftrubelyning o. s. v. Efter vår tids smack har J. Vernet arrangerat för ryktet,
men han har omöjligen gjort det väl, och han har lagt för mycket an på ~~dekor-~~
ativa effekter, och ljusvirkningar, men har gjort det med kärlek i med
teknisk skicklighet, om än med en viss torftighet i färgbehandling. Huf-
vudsaken ligger han på ljusvirkningarna, på breda ~~st~~ ~~strimmor~~ af ~~väl-~~
glitter öfver lätt korade böljor, på den genomskinliga silfverinnan, ^{konst} ~~han~~

25/4 93.

mänskligt hjärn land och vatten. Staffaget spelar en så vigtig roll i hans
landskap, att ^{hans} man ej utan skäl kan säga, att naturen för Verret är
idee så mycket i öfr sig som den är skådeplatsen för en mera eller mindre
dramatisk scen, hvari naturen har kapad rollen. Ej endast byggnader i rei-
ner, utan folkgrupper af många handslag hade han studerat i Rom om-
gifningarna, och dessa studier använde han med skickade hand till idylliska,
dramatiska och episka upptriden i sina landskapsbilder. Verret utvalde för
konstvärlden i alla europ. länder, öfver ike mindre än 50 grader avbe-
tade på ^{många ställen} ~~ett~~ ^{hans} bilder. Han var i själva verket den mest
uppburna landskapsmålaren i det adertonde århundradet. Josef Vernet
sick förläsa ej blott i sina målningar, s. äro spridda öfver Europas konstver,
utan också i afkomlingar, s. ~~af~~ förläsat nämnt Verret ökad glans.
Hans son barde Verret blef en af den Napoleoniska tidens storbataljmalare,
och när Napoleon I näst vilka förbortomerna och kriget för freden, en
outyckt jakt-, djur-, landskaps- och genre-målare, men framför allt en
genialisk satiriker i lätt karrikeraende teckningar. Och Josef Vernet,
storbataljmalaren Horace Vernet räknas, som vi alla veta, till den franska
Konstens störmän i 18te hälften af vårt århundrade.

Om det nederländska måleriet, s. i båda sina grenar, den bel-
giska öfver den holländska, bar på 1600-talet så rika frukter och
^{intryck} ~~spelade~~ ^{verksamhet} franska rollen i Europas konst, är däremot på 1700-talet
föga att säga. Houdoungar Belgien, hade huvudstaden stutwerpen,
som också var den belgiska konstens huvudstad, och på 1600-talet en af
de rikaste städerna i Europa, ~~stjunkt~~ allt djupare i afseende på
handel i världshand, och dess för så ansedda Lukasgille var knappt
en skugga af hvad det varit för. Den historiemålaren frambragte
knappt annat än imitationer efter Rubens, allt mer ^{utsträckt} ~~allt~~
mer dockrade med reminiscenser från den franska klassiska skolan.
Denna riktning tillspeltade sig i den belgiska klassisisten An-
dreas Cornelis Leus, en samtida och en själfrände till fran-
smanen Louis David, samt tyskarne Winckelmann och Rafael
Menges. I likhet med den kräfske Leus, att man skulle korta
åfven de Rubensiska och öfver huvud renässans-traditionerna,
öfver bord, för att öfver återgå till Konsthöhetens klaraste

25/4. 93.

25/4.93.

1

se af ham, findes i Haags museum. Cornelis Troost ^{van} fidd fidd i et stort værelse
 1697 og afdøde d. 1750. Han maalede i olje kopieret i en stor
 enkelte portrætter, s. utmærkede sig for sin lette, men skarpe udførelse
 af personerne, for sin otvungen anordning, saavel for det bløde maleri,
 fargenale, paa minnende om en, s. ofte findes i vår egen tid, og
 for en fortreffelig behandling af luft og lys. Troost var ogsaa fortreffelig
 pastellmalere og agervellist. Pastell- i akvarell teknikken anvendte
 han, paa et vist maade i sine genialiske og ofte satiriske genre bilder,
 hantade dels en liflig plet, dels en teaterlig plet. Tafler, s. vi kan
 se, ~~de~~ har a sine maaltavler sidd saaledes indet kryd paa at forestille
 et virkelig levende billede. Det er. Billedbilledet mellem teaterku-
 lisserne, som med afsende paa figurerne kalling og kostumer paa-
 minner mig om Envalles teater "Kronprinserne", indaars
 jeg i min ~~se~~ skoldtid sig det udført af det Dyrtrønde Fest
 skuespelerforening i Jönköping.

af den Det hollandske landskabsmaleri, s. paa 1600-tallet havde
 alle uppinde sig store oførgættelige maaltavler og s. med sig som en
 tanisme, poetisk innerligt og sig realitistisk tillika havde med en
 beundransværdig teknik arkadelt ^{gigt} alt i naturen, s. kan udføres
 af øjet og intressere sinnet, af den landskabsmaleriet arbejdede paa
 1700-tallet med klappede knapper. —

Jeg skulle nu spørge till adertende århundredet tyske maleri.
 Dertil kræves dog en indledning, som under denne forelæsning ei
 kan medbringes, utan maatte udføres till næste gang. Dette
 behov af en indledning har ikke sin grund deri, at det tyske
 maleri skulle paa 1700-tallet ha ^{haft en} ~~presteret~~ ^{blomstret} ~~en~~ ^{per} ~~en~~ ^{periode}
 period. Dette var længe i paa forhållendet. Men det var det tid,
 da århundrede, i hvilket Baumgarten indførte begreppet estetikk i
 videnskaben, da Winckelmann grundlagde den klassiske Kunstarkeo-
 logien, da Kant udforskede det menneskelige videnskabets funktioner
 og grænser, ^{Daen, blanded} da Gluck, Haydn, Mozart skapede udførelse
 tonkunstens område, Lessing, Goethe og Schiller paa dikters og
 estetikens. Næret melle, jämføreligt med disse mæn, egde Tyskland
 paa de bildende kunsternes område ikke.

De tyske kopier havde alle i paa Ludvig XIV's storhetstid ^{och} blifvit

25/4. 93.

som hypnotiserade af den franska barocksmaken, s. med sin majestätiska
 väcka svält och nit upplåsta präst skapade kring Konung Sol,
 sinna monarken kallades, den värld, på hvilken han med vilbehag
 kunde se ned och skina. De tyska kopier måtte nu ära i att vara små
 kopior af Versailles, och det låg då också i sakens natur, att de
 tyska konstnärerna skulle kopiera de franska. Men här i Tyskland,
 liksom i Frankrike, gick dock en nationell ^{och politisk} underström, som tid
 efter annan i utskilda konstnärer bröt fram i dagen. Francesco-
 nen Chardin, s. jag firat mildhet, den gedigne, älskade, enkla,
 och naturlige målarer af familjelivet och dagens och skuggans
 lif inom ett anspråkslöst hemm väggar, är ett af intygen därom.
 Tysken Chodowiecki är ett annat. Tränad efter befälet från en
 den från 1600-talet härstammande franska pseudoklassicismens band
 och var blanda de högre begåfva konstnärerna i Tyskland allmän,
 i ~~en~~ ^{Leipzig} upptog befälet tiden på litteraturens område, ~~den unge~~
 och den unge Goethe utropade: "Huru förtärligt vår min-
 skade dockmålare äro, därom vil jag icke deklamera. ~~De~~ Konstnärernas
 ögon ha de fängt med teatraliska stillningar, lögnaktiga färger
 och brokiga dräkter. De mardröjsaktiga Dürer, den trånidade,
 skapad är mig och mer välkommen. Där enkelhet och kärlek
 och uppriktighet råder, där, endast där bor all konstnärlig kraft.
 Se den Konstnär, s. lemnar sin kydda, för att fladda bort ~~sin~~ aka-
 demiska prunkgenak!"

N: 285. Den ~~beträffande~~ ^{teckning} s. här visas, är tecknad av Daniel
 Chodowieckis skissbok och finns till en kullerrot hos pre-
 dikanten Bouguer. Daniel Chodowiecki var född i Danzig 1726
 och afled 1801 i Berlin. Han började som miniatyrmålare, utmärkte
 sig därefter s. illustratör af en stor mängd tyska, franska i engelska
 böcker, ~~bländ~~ ^{bländ} ~~med~~ ^{och} ~~hans~~ ^{utställ} verk af hitha Roussseau och Richardson, Bürger,
 Zeller, Claudius, Hölty, Klopstock, Goethe och Schiller. Han blef
 Breslauerbefolkningens älsklingkonstnär, upptogs af om i Berlins
 Konstakademi i blif 1797 dess direktör, men var aldrig särdeles
 uppskattad vid hofet, där han smak firades allt för simpel och
 spetsborgerlig. Chodowieckis betydelse ligger emellertid däri,
 att han i sin tid ande återupptog den nationella tyska Konsten,

25/4. 93.

där i t. l. b. Jünger och hans skola hade kvarlämnat den, samt
 att han sedan länge tider tillbaka var den förste tyske Konst-
 när, som såg naturen med egna oförvillade ögon och åter-
 gaf den med skarpare förnuftsaktiga och iakttaga individuella
 uttryck och situationer. Icke tillägnad spelar han konst in
 på det sedelärnande området. Däri bildar han en intressant
 parallell till ~~Greuze~~^{nina} samtida Greuze i Frankrike och
 Hogarth i England, med hvilken senare han också delade
 häg och förnuftsaktiga för naturen. Hans teckningar och skizzer bilda
 en rikhaltig samling af ~~na på kirketagarna~~^{tegnar, spegelbilder} ur lifvet, sådant
 det visade sig kring honom i salongen, i kyrkan, på gatan och
 på landsvägen. De bilda näst en preussisk kulturhistoria
 i bilder från den andra hälften af 1700-talet. ~~Herz~~^{Herz} & Breen-
~~sköld~~^{sköld} var Chodowichys förnuftsaktiga att hålla sig fri och kända
 en hjälpslös ställning mot sin tids modernitetsträngningar.
 Han följde sin egen smak; han ville vara sig själv, och hvad
 han såg, det hade han den äkta konstnärens rena glädje i
 att afbildas. Det är detta, d. v. s. såddat han från den glömska,
 d. v. s. rättvisligen för eller senare drabbas konstens moderni-
 tetjägare, och ~~skärs~~^{skärs} af ~~den~~^{den} tidssträngningar.

25/4. 93.

